

Zadorozhna I. P. Connotative characteristics of adjectives of lexical-semantic class 'evaluation' (on the material of the German language)

The article is devoted to the analysis of the connotative features of the adjectives which belong to the lexical-semantic class 'Evaluation'.

The results of the investigation prove that the vocabulary with the conditionally positive connotation is frequent equally for speech and phraseology which stands in the contradiction to the fact that, for any language, the connotation of phraseological units is predominantly negative.

Key words: phraseological unit, connotation, phraseological meaning.

УДК 81'271

О. А. Зубач

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ У МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ

Національно-культурна специфіка мовної свідомості актуалізується у взаємному впливі мовних культур, що є передумовою успішності міжкультурної комунікації з метою зближення когнітивних баз комунікації у трьох вимірах:

- 1) лінгвальному вербальні засоби репрезентують національно-культурну специфіку мовної свідомості;
- 2) культурному фіксуються фрагменти культурно-обумовлених знань;
- 3) когнітивному простежується асоціативна обробка та репрезентація лінгвальної (парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні відношення мовних одиниць, їх стилістична приналежність тощо) або екстралінгвальної (соціальні, історичні, прагматичні, асоціативні знання) парадигм, що уможлиблює лінгвокультурний аналіз мовленнєвих інтеракцій.

Розуміння фонових знань та оперування культурними символами з метою адекватної комунікації розширює коло функціональних дій людини у межах певного лінгвокультурного простору з метою виявлення культурних цінностей у системі мовної комунікації. Категоризуючі фрагменти дійсності в процесі міжкультурної комунікації у свідомості адресата акцептується картина світу носія мови, що суттєво впливає на чуттєво-емоційний стан людини та посилює метафоричність її культурного мислення. Формування мовної картини світу базується на засадах концептуалізації фрагментів дійсності залежно від їх домінуючого впливу на життя етноспільноти, що зорієнтовано на певну сферу комунікації.

Незважаючи на значну кількість робіт по дослідженню лінгвокультурного концепту із позицій різних наукових парадигм: семіотичної властивості мови (Н. Н. Болдирев, М. М. Положин, Ю. С. Степанов), когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики

(В. І. Карасик, А. П. Мартинюк, З. Д. Попова, І. А. Стернін, А. М. Приходько) та лінгвокультурології (І. А. Будачев, В. А. Маслова), у сучасному мовознавстві відсутні комплексні наукові розвідки у царині виявлення лінгвістичної сутності лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації, оскільки „кожен концепт, виражений вербальними засобами, має власне семантичне окреслення, детерміноване значеннями, які характеризуються етнокультурною зумовленістю, ... в ньому виражені всі конотативні, модальні, емоціональні, експресивні, прагматичні й інші оцінки, усе індивідуальне, властиве тій чи іншій мові“ [7, с. 18]. Актуальність розвідки полягає у розкритті сутності лінгвокультурного концепту як репрезентанта ментальних процесів, які покладані в основу мовної номінації та структуру людського знання. Предмет дослідження становлять семіотичні та когнітивні властивості досліджуваного концепту. Об'єктом є лінгвокультурний концепту, який акумулює ключові поняття культури, транслуючи їх у знаковому втіленні. Метою – аналіз специфічності досліджуваного концепту у ході міжкультурної комунікації, що передбачає розв'язання таких завдань: дослідити функціональні та структурні сторони лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації. Методи дослідження зумовлені метою й аналізованим матеріалом, а саме: описовий та функціональний.

Ключовим для розуміння лінгвокультурного концепту є способи експлікації лінгвоконцептуальної інформації у міжкультурній комунікації, де відбувається діалог культур, механізмів їх інтерпретації та кореляції з урахуванням етнічних та соціальних чинників. Поліфонія його макрокомпонентної структури є проявом структури свідомості, що забезпечує процес сприймання мови та формування оцінки навколишньої дійсності з метою відображення онтології світу соціальної дійсності. Підґрунтям для прагматичного функціонування лінгвокультурного концепту є „процеси первинної та вторинної категоризації. Первинна категоризація лінгвокультурного концепту є проекцією образів реального світу внаслідок адекватного сприйняття та оформлення у свідомості носіїв мови інформаційно значимих знакових позначень реалій або явищ тощо. Вторинна є результатом інтерпретації, апробації та трансляції досвіду носія мови у лінгвокультурному просторі, що уможливило виявлення тенденцій розвитку мови та забезпечує єдність складників лінгвокультурного концепту“ [3, с. 25].

Сутність досліджуваного концепту зумовлена властивістю семіотичної системи мови редукувати в знаковій формі пласти інформації, що включають всю парадигму знань про позначуване (асоціативні, емоціогенні ознаки) та забезпечує експліцитність зовнішнього та внутрішнього світу людини, оскільки він віддзеркалює: „1) основну актуальну ознаку, відому кожному носію культури і значущу для нього;

2) додаткову, чи декілька додаткових пасивних ознак, актуальних для окремих груп носіїв культури;

3) внутрішню форму концепту, не усвідомлювану у повсякденному житті, відому лише спеціалістам, але таку, що визначає зовнішню знакову форму вираження концептів” [10, с. 47–48].

Згідно з лінгвокогнітивною польовою моделлю концепту, він містить:

1) ядро – прототипові одиницю з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, що може бути як загальнонародною, так і груповою й індивідуальною;

2) базові шари, що розрізняються за ступенем абстракції й послідовно нашаровуються на ядро;

3) інтерпретаційне поле концепту, що залучає оцінки та трактування змісту ядра концепту національною, груповою та індивідуальною свідомістю [8, с. 60 – 64; 6, с. 10].

Дискретна цілісність лінгвокультурного концепту зумовлена особливостями організації пізнавальної діяльності на когнітивному та прагматичному рівнях та є результатом тріадної взаємодії складників:

1) поняттєвого, який є відображенням логічного у пізнанні та результатом його послідовного втілення та „відбиває категоріально-ознакову структуру концепту” [4, с. 151];

2) образного у дії, який є психологічною основою знака як лінгвокогнітивний засіб впливу на реципієнта та „фіксує когнітивні метафори, що підтримують його у мовній свідомості” [4, с. 151];

3) ціннісного, де емоціогенна ознака є результатом асоціативного та оцінного та який „визначає місце концепту у системі аксіологічних орієнтирів лінгвокультури” [4, с. 151].

Складний характер організації концепту дозволяє диференціювати його два рівні – вертикальний та горизонтальний. При вертикальній організації враховують ступені абстракції тих знань, які включені в концепт, при горизонтальній – виявляють організацію кожного рівня. Вертикальна організація концепту представлена таким чином:

1) конкретно-чуттєвий образ (образ конкретного предмета або явища у нашій свідомості);

2) уявлення (узагальненні чуттєві образи предметів або явищ);

3) схема (концепт, представлений просторово-графічною або контурною моделлю);

4) поняття (частина концепту, що містить найбільш загальні, суттєві ознаки предмета чи явища та ґрунтується на уявленні або схемі, поступово абстрагуючись від другорядних ознак) [1, с. 36; 8, с. 72].

Міжкультурна комунікація є найбільш потужною системою в семіотичному плані, оскільки охоплює парадигму знань і мислення в їх мовному втіленні та розкриває їх глибинні проєкції в картині світу. У

процесі формування лінгвокультурного концепту взаємодіють такі чинники:

- 1) когнітивний вербалізує ресурси ментального та психічного у пізнанні;
- 2) семантичний детермінує мовні значення та дискурсивність лінгвокультурної спільноти;
- 3) прагматичний сприяє інтеракційним операціям у процесі породження та сприйняття висловлювань.

Мовленнєва реалізація лінгвокультурного концепту у ході міжкультурної комунікації зосереджена на поєднанні трьох елементів культури:

- 1) національний акумулює в собі весь спектр асоціативно-емоційного відображення дійсності на мовно-мисленнєвому рівні;
- 2) регіональний організує зміст висловлювання експлікуючи національну значимість історичного досвіду територіально локалізованої етноспільноти;
- 3) індивідуальний передає особливість номінації фрагментів світу через здобуття інформації із мовного потоку.

Це простежується на трьох рівнях:

- 1) на комунікативному есплікується кодова система культурних традицій;
- 2) на інтерактивному відбивається стратегія адресованості та взаємодії інтерактивних режимів комунікації;
- 3) на перцептивному простежуються кореляції ефектів сприйняття.

У ході міжкультурної комунікації лінгвокультурний концепт віддзеркалює „своєрідну цілісну систему взаємопов’язаних компонентів:

- 1) країнознавчої компетенції – знань про народ носій мови, національний характер, суспільно-державний устрій, здобутки в галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції, звичаї;
- 2) лінгвокраїнознавчої компетенції – здатності сприймати мову в її культурноносній функції, з національно-культурними особливостями;
- 3) соціолінгвістичної компетенції – знання особливостей національного мовленнєвого етикету й невербальної поведінки та навичок урахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатності організувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної поведінки та соціального статусу комунікантів” [2, с. 28].

Його специфічність виявляється у таких функціях:

- 1) кумулятивна фіксує та архівує накопичений досвід етноспільноти;
- 2) емотивна репрезентує емоційне ставлення лінгвоспільноти до позначеного;
- 3) метамовна проектує інформацію у національно-культурні мовні коди; 4) конативна апелює до зв’язку з національно-культурними стереотипами;

- 5) лінгвокультурна ідентифікує норми міжкультурного спілкування;
- 6) референтивна прагматизує співвідношення мовного та культурного зі світом дійсності;
- 7) трансляторна зберігає та передає інформації від покоління до покоління;
- 8) когнітивна категоризує внутрішню рефлексію пізнавального та ціннісного досвіду етносу;
- 9) локутивна реалізує комунікативні наміри носія мови тощо [3, с. 26].

Отже, у ході міжкультурної комунікації лінгвокультурний концепт інтерпретує когнітивні рівні асоціативно-вербальної мережі засобами мови на основі пізнавальної та мисленнєвої діяльності у результаті вербального і невербального спілкування, що унаочнює національний спосіб бачення світу та формування національного характеру на основі чуттєвого досвіду.

Перспективним убачається дослідження дискурсивних особливостей функціонування лінгвокультурного концепту.

Література

1. **Болдырев Н. Н.** Когнитивная семантика / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : ГТУ, 2000. – 123 с.
2. **Будачов И. А.** Язык и культура / И. А. Будачов. – М., 2001. – 192 с.
3. **Зубач О. А.** Лінгвокультурний концепт у психолінгвістичному аспекті / О. А. Зубач // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. – № 8. – С. 24 – 26.
4. **Карасик В. И.** Языковой круг: Личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
5. **Маслова В. А.** Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
6. **Мартинюк А. П.** Концепт у дискурсивній парадигмі / А. П. Мартинюк // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків : Константа, 2006. – № 725. – С. 9 – 12.
7. **Полужин М. М.** Про синкретичні теорії концепту / М. М. Полужин // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. – Ужгород : Ліра, 2006. – С. 5 – 20.
8. **Попова З. Д.** Очерки по когнитивной лингвистике. / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2003. – 191 с.
9. **Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
10. **Степанов Ю. С.** Константы: словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Академический проект, 2001. – 990 с.

Зубач О. А. Лінгвокультурний концепт у міжкультурній комунікації

Статтю присвячено дослідженню функціональних та структурних сторін лінгвокультурного концепту, реалізація якого у ході

міжкультурній комунікації фіксується на комунікативному, інтерактивному та перцептивному рівнях.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, міжкультурна комунікація, структура, функції.

Зубач О. А. Лингвокультурный концепт в межкультурной коммуникации

Статья посвящается исследованию функциональных и структурных сторон лингвокультурного концепта, реализация которого в процессе межкультурной коммуникации фиксируется на коммуникативному, интерактивному и перцептивному уровнях.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт, межкультурная коммуникация, структура, функции.

Zubach O. A. Lingual-cultural concept within the intercultural communication

The article is devoted to the study of the functional and structural aspects of the lingual-cultural concept within the intercultural communication. Its functioning is fixed on the communicative, interactive and perceptive levels.

Key words: lingual-cultural concept, intercultural communication, structure, functions.